

Prof. Dr. J. H. Christiaanse

DEELNEMINGSVRIJSTELLING EN HOLDINGS

Uitg.: FED in samenwerking met de Nederlandse Federatie van Belastingconsulenten als nr. 20 in de serie Belastingconsulentendagen. 51 blz. ing. Prijs f 11,50.

door Dr. D. Juch

De 22e Belastingconsulentendag van de Nederlandse Federatie van Belastingconsulenten vond plaats op 3 mei 1975 in Den Haag. Het boekje bevat een verslag van hetgeen daar aan de orde is geweest, te weten de tekst van de inleiding van de heer Prof. Dr. J. H. Christiaanse, alsmede een weergave van de discussiebijdragen van de heren Mr. P. den Boer en Dr. N. Nobel en het weerwoord daarop van de inleider.

Over de deelnemingsvrijstelling is in het afgelopen decennium veel gepubliceerd. Eerst ontstond een stroom van publikaties rond het in werking treden van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969, daarna verscheen een nieuwe reeks beschouwingen naar aanleiding van het arrest van de Hoge Raad d.d. 7 november 1973 BNB 1974/2 (het zogenaamde „holdingarrest”) en mijn aan dit onderwerp gewijde dissertatie.

Wie zich wil oriënteren omtrent de vraag welke schade de aarschok van het holdingarrest aan het gebouw van de deelnemingsvrijstelling heeft aangebracht, vindt in dit boekje een duidelijke samenvatting van de diverse meningen. Voor vakgenoten en geïnteresseerde leken is het boekje zeer lezenswaardig, omdat vele technische details buiten beschouwing zijn gebleven in in wezen slechts twee hoofdonderwerpen ter sprake komen, te weten de grondslag van de deelnemingsvrijstelling en het onderscheid tussen beleggen en deelnemen, mede bezien in het kader van de holdingproblematiek.

Bij de behandeling van deze principiële onderwerpen heeft Christiaanse op een aantal punten kritiek geleverd op door mij in mijn dissertatie van 1974 ingenomen standpunten. Deze boekbespreking lijkt mij evenwel niet de juiste plaats om de discussie met hem over die onderwerpen voort te zetten, aangezien enerzijds, zoals Den Boer in zijn discussiebijdrage opmerkt, in dogmatische zin toch wel geen eenheid van opvatting bereikbaar zal zijn en anderzijds er veelal meer sprake is van nuances dan van principiële verschillen.

Evenals in zijn fiscale monografie over de deelnemingsvrijstelling (1962) benadert Christiaanse de grondslag voor de deelnemingsvrijstelling in de binnenlandse verhouding enerzijds en in de buitenlandse verhouding anderzijds uit verschillende gezichtshoeken. Bij de behandeling van de binnenlandse

verhouding gaat hij eerst in op de grondslag van de vennootschapsbelasting. Daarbij verwacht hij naar mijn mening op blz. 11 de begrippen rechtsgrond en rechtsbron, wanneer hij stelt dat de rechtsgrond voor de heffing der vennootschapsbelasting de Nederlandse wetgeving inzake de vennootschapsbelasting is. Als conclusie wordt gegeven dat de argumentatie voor de deelnemingsvrijstelling in de binnenlandse verhouding is te vinden in het niet tweemaal belasting betalen over dezelfde winst binnen de sfeer van de lichamen (blz. 12). Hierbij laat Christiaanse naar mijn oordeel ten onrechte buiten beschouwing dat, in geval een lichaam gelden in aandelen (niet van een beleggingsinstelling) belegt, daadwerkelijk toch tweemaal belasting wordt gegeven.

Uitgaande van de stelling dat niet tweemaal belasting mag worden geheven, zal evenmin tweemaal verlies mogen worden genomen indien het een dochtermaatschappij slecht vergaat. Reden waarom Christiaanse verdedigt de regeling inzake het verlies bij liquidatie van een deelneming verder in te perken. Naar zijn oordeel is de deelnemingsvrijstelling een regime voor de moedermaatschappij en zal men de onvolkomenheden en beperkingen van de verliescompensatie bij de dochtermaatschappij niet moeten redresseren bij de moedermaatschappij (blz. 14, 15). Op dit controversiële punt wordt door Den Boer in zijn discussiebijdrage uitvoerig ingegaan (blz. 30, 31).

Als grondslag voor de deelnemingsvrijstelling in de buitenlandse deelnemingsverhouding noemt Christiaanse het territorialiteitsbeginsel dat Nederland in het kader van zijn internationale belastingpolitiek voert. Naar mijn oordeel ligt aan de Nederlandse belastingheffing het universaliteitsbeginsel ten grondslag. Ik moge verwijzen naar mijn dissertatie (onder andere blz. 266 e.v.) aangezien volledige argumentering niet past in het kader van deze boekbespreking. Uiteraard voert dit verschil in uitgangspunt aan de basis in het verdere verloop van zijn betoog tot controversiële punten.

Bij de bespreking van het onderscheid tussen beleggingen en deelnemingen geeft Christiaanse een overzicht van wat zich in de parlementaire geschiedenis heeft afgespeeld, waarbij hij de - naar mijn oordeel zeer gevaarlijke - uitspraak doet dat de uitgangspunten voor de wettelijke regeling niet consistent in de wet en de vele parlementaire stukken zijn neergelegd. Zou deze uitspraak juist zijn, dan ligt hierin voor de onderwerpelijke materie een afwijzing besloten van de historische interpretatie, zodat de rechter dan alleen nog maar uitspraken kan doen op basis van doel en strekking der wet. De rechtszekerheid zal hiermede niet gediend zijn!

De conclusie van Christiaanse naar aanleiding van het holdingarrest - welk arrest hij qua uitkomst

redelijk vindt - en de daarop gevolgde discussie in het parlement is duidelijk: een tussenholding, ook al is die om fiscale redenen (verdragen) gecreëerd, vervult een wezenlijke functie, maar de eindholding kan aan een nader onderzoek worden onderworpen.

De hoofdlijnen van de discussiebijdrage van Den Boer heb ik hierboven reeds verweven in de weer gave van het betoog van Christiaanse. Thans nog een enkel woord over de discussiebijdrage van Nobel, die zich in hoofdzaak beperkt heeft tot het probleem van de holdings.

In de eerste plaats geeft Nobel een analyse van het begrip holding tegenover de kenmerken van het begrip beleggen, alsmede een beschrijving van de factor management in het geheel. Na geconstateerd te hebben dat de uitsluiting van de deelnemingsvrijstelling voor buitenlandse beleggingen via de „tenzijformule” van artikel 13, lid 7, is ingegeven om buitenlandse dochters-beleggingsmaatschappijen gelijk te schakelen met binnenlandse dochters-beleggingsinstellingen, bespreekt hij uitvoerig de diverse opvattingen van de Staatssecretaris van Financiën naar aanleiding van gestelde vragen. Nobel fulmineert tegen het feit dat de Staatssecretaris het arrest niet heeft ontkracht door middels een wetswijziging

iedere onzekerheid over de deelnemingsvrijstelling bij (al dan niet tussen) holdings uit te bannen. Naar zijn oordeel is de enige weg naar rechtszekerheid het herstel van de toestand, zoals die naar het oordeel van zeer velen, bestond bij het tot stand komen van de wet, te weten uitsluiting van de deelnemingsvrijstelling alleen voor deelnemingen in buitenlandse dochters-beleggingsmaatschappijen. Alsdan wordt elke discussie over wezenlijke functie, het begrip tussenschakel, al dan niet topholding of holding met gemengd karakter, de positie van management e.d. vermeden. Hoewel ik mij met het betoog van Nobel kan verenigen, vrees ik dat het een utopie is te hopen op een terugkeer naar het verleden. Zo zulks al zou geschieden, zal mogelijk elders in de fiscale wetgeving, b.v. door een herschrijving van art. 29a Wet I.B. 1964, een nieuw fiscaal doolhof worden gecreëerd om de vermeende uitwas van het in BNB 1974/2 berechte geval te bestrijden.

Persoonlijke grote belangstelling voor de deelnemingsvrijstelling heeft er toe geleid dat deze boekbespreking wat langer is geworden dan normaliter met een boekbespreking het geval is. Als conclusie zou ik over het boekje willen zeggen: zeer interessant en zeer goed leesbaar voor een ieder, die te maken heeft met de deelnemingsvrijstelling en holdings.